

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ У НІМЕЧЧИНІ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті аналізуються особливості педагогічної освіти майбутніх магістрів у Німеччині та Великобританії в контексті виконання угод Болонської конвенції, визначені основні завдання та шляхи їх реалізації щодо реформування системи педагогічної освіти у системі вищих навчальних закладів даних країн.

Ключові слова: педагогічна освіта, магістрант, вища освіта, навчальні програми, конкурентоспроможність.

В статье анализируются особенности педагогического образования будущих магистров в Германии и Великобритании в контексте выполнения соглашений Болонской конвенции, определены основные задачи и пути их реализации по реформированию системы педагогического образования в системе высших учебных заведений данных стран.

Ключевые слова: педагогическое образование, магистрант, высшее образование, учебные программы, конкурентоспособность.

This article analyses the characteristics of teacher's education of future masters in Germany and the UK in the context of treaties Bologna Convention, is defined the basic objectives and the ways of their realization on the reform of teacher's education in higher educational establishments of these countries

Keywords: teacher education, undergraduate, higher education, training programs, competitiveness.

Освіта – основа наукового пізнання світу та його закономірностей, реалізації об'єктивних потреб держави у постійному накопиченні і поновленні знань, сфера залучення людей до культури і мистецтва. Рівень освіти — мірило цивілізованості будь-якої людської спільноти, істотний показник прогресивного поступу держави. За рівень освіти у суспільстві величезна відповідальність лежить на педагогах, учителях, освітянах. Саме від підготовки педагогічних кадрів залежить якість підготовки фахівців для усіх галузей виробництва, рівень морально-етичного виховання усіх верств населення. Виходячи з потреб сьогодення, Болонський процес своєю Декларацією про європейський регіон вищої освіти (1999 р.) задекларував основні засади наукового співробітництва країн Європи у галузі освіти.

Оскільки Україна наближається стрімкими темпами до Європейської спільноти, вона потребує мобільних, висококваліфікованих спеціалістів, спроможних приймати самостійні рішення в умовах швидкоплинності та мінливості світових процесів. Кардинальні зміни в українському суспільстві вимагають модерні-

зації всієї системи освіти, включаючи, насамперед, професійну освіту педагогів, адже вчитель XXI століття проголошується головним носієм суспільних змін.

Потрібно визнати, що педагогічна освіта в Україні сьогодні знаходиться у складному становищі: з одного боку, на рівні всієї країни, чітко виявляється тенденція до реформування, а з іншого, на місцевих рівнях, існує внутрішній опір інноваційним явищам, і невідповідність отриманих знань якісним світовим показникам, а, отже, українським спеціалістам важко конкурувати на міжнародному ринку праці. Така ситуація вимагає розробки найбільш дієвих теоретичних та концептуальних основ удосконалення системи підготовки майбутніх педагогів й обґрунтування нових підходів до їх практичного застосування.

З огляду на це, важливим чинником та об'єктивною потребою сьогодення є вивчення теорії і практики організації педагогічної освіти провідних країн Євросоюзу, зокрема: Данії, Німеччини, Австрії, Англії, Франції, Польщі, які продовж останніх років накопичили позитивний досвід у реформуванні всіх важливих ланок системи освіти майбутнього педагога.

Комісія європейських експертів розробила стандарти якості педагогічної освіти. У цей перелік входять наступні аспекти:

- кваліфікаційна характеристика професорсько-викладацького складу;
- складові навчального плану;
- наявність інтеграції наукової діяльності у процес навчання;
- зв'язок зі школою;
- ступінь інтернаціоналізації (врахування європейських масштабів, співпраця з іншими навчальними закладами).

Для сучасної загальноєвропейської педагогічної освіти характерні такі ознаки:

- прагнення відповідати запитам сучасного суспільства, беручи до уваги інтеграційні процеси в Європі;
- урахування ринку робочої сили;
- наявність принципу автономізації;
- спадкоємність між фазами та закладами з підготовки педагогів;
- розвиток методологічної бази педагогічної освіти задля пошуку перспектив розвитку [7, с. 38-40].

Саме тому, *мета статті* – проаналізувати сучасний стан і особливості педагогічної освіти в Німеччині та Великобританії.

Однією з європейських країн, що має високорозвинену систему вищої освіти загалом та акцентує увагу на якісній підготовці педагогічних кадрів зокрема, є Німеччина.

Особливості змісту та структури педагогічної освіти Німеччини сьогодні є предметом вивчення багатьох науковців (Н. Абашкіна, Г. Анісімова, Х. Бауман, Т. Вакуленко, Н. Козак, П. Лундгрєн, Н. Махиня, О. Піскунов, Л. Писарева, Л. Пуховська, Л. Сақун, М. Тихонова, А. Турчин).

Варто відмітити, що раніше наукові здобутки німецьких педагогів були недостатньо відомі широкому педагогічному загалу в Україні, що призвело до виникнення і розвитку певних стереотипів. Згідно з першим стереотипом, німецька педагогічна думка схильна до надмірного філософствування та побудови систем, абсолютизації знань та поверхневого ставлення до виховання, що врешті-решт створює в молодості мрійників, а в старості – формалістів. Другий стереотип склався в радянські часи, коли про зарубіжну педагогіку було прийнято говорити і писати лише в критичному форма-

ті. Згідно результатів досліджень, зроблених у різні періоди, педагогіка Німеччини формувала теоретичні підвалини виховання буржуазією слухняних та частково освічених членів капіталістичного суспільства. Ще один стереотип пов'язаний із культивуванням у Німеччині протягом тривалого часу ідей винятковості та зверхності німецької нації, результатом чого стали Перша та Друга світові війни. Звідси – дещо обережне ставлення до німецької педагогічної думки як явища суто національного.

Н.В.Махиня зазначає, що єдиної думки, якою повинна бути педагогічна освіта, на що вона повинна першочергово орієнтуватися – на науку чи на практичну діяльність, і як установити необхідний баланс між цими двома завданнями, – не існує. Але учені спробували виокремити ті основні проблеми, що заважають системі підготовки педагогічних кадрів органічно розвиватися. Дослідниця, опираючись на погляди відомих німецьких дослідників У. Вишкон та Г. Мехнерт, зазначає, що основні проблеми підготовки педагогів відображаються в наступних аспектах діяльності університетів:

- недостатня професійна спрямованість у першій фазі навчання;
- відсутність розуміння різниці між поняттями „дисципліна про науку” та „дисципліна для викладання”;
- недостатність зв'язків між елементами в навчанні „теорія – практика” і професійною спрямованістю навчального процесу;
- відсутність зв'язків між навчанням в університеті, референдаріатом (практичною фазою педагогічної підготовки) та системою підвищення кваліфікації вчителів;
- недостатня наукова робота в аспектах навчальної діяльності;
- недооцінювання ролі особистісного розвитку майбутніх учителів у педагогічній освіті [8].

Процес професійної підготовки педагогічних кадрів у країні розвивається відповідно до таких положень:

- освіту тлумачать як один із пріоритетів у державній політиці країн Євросоюзу;
- педагогічна освіта на нинішньому етапі враховує нові суспільні реалії, пов'язані з розвитком глобалізації, розширенням діалогу культур, використанням комп'ютерних технологій;

- ринок робочої сили на території європейських країн позначається на розвиткові педагогічної освіти;

- зазначено необхідність посилення зв'язків між закладами педагогічної освіти (підготовка у ВНЗ, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів).

Німецькі науковці не стоять осторонь європейських реформаційних тенденцій. Враховуючи глобалізаційні аспекти і спираючись на праці та публікації Німецького педагогічного товариства, дослідження Г. Мехнерт і У. Вишкон, Н.В.Махиня так визначає можливі інноваційні рішення університетської педагогічної освіти:

- встановлення змістової і структурної єдності у педагогічній освіті;
- поступове налагодження зв'язків “теорія-практика” шляхом навчання в проєктах, школах, лабораторіях; застосування методу проєктів, практичної педагогічної діяльності із наступним теоретичним аналізом, студентської дослідницької діяльності;
- педагогічна сенсibilізація (інтуїція) та розвиток соціальної активності;
- надання можливості становлення особистості та заохочення розвитку власної педагогічної концепції;
- педагогічна саморефлексія і теоретичне обґрунтування діяльності;
- демократизація навчального процесу та її апробація у повсякденній практиці, що передбачає спільну участь у прийнятті рішень, активність студентів у заходах та взаємна відповідальність за процес навчання.
- розвиток креативності, здатності до інновацій.
- міжнародні аспекти і європеїзація освіти на практиці: академічні обміни, вивчення окремих курсів у інших країнах, пошук вакансій у школах всієї Європи; взаємне визнання систем педагогічної освіти для визначення спільних елементів у навчальних планах та узгодження міжнародних програм [7].

Найбільш розвиненим напрямом у Німеччині є виробнича педагогіка — галузь професійної педагогіки, яка досліджує проблеми професійного навчання. Питання, що розробляються нею, спрямовані на врахування практичних вимог виробництва, створення сприятливого психологічного клімату, прийнятного стилю

керівництва і управління, відчуття співучасті у загальній справі [1].

Отже, на сучасному етапі перед системою педагогічної освіти Німеччини актуалізовано низку завдань: узгодження змісту й структури педагогічної підготовки в навчальних закладах країни, запровадження ступенів бакалавра та магістра на факультетах німецьких університетів, збільшення мобільності студентів та викладачів, активна участь у міжнародних освітніх програмах, професіоналізація освіти фахівців тощо.

Важливість вивчення британського досвіду становлення системи педагогічної освіти підтверджується тим, що на початку 1990-х років у багатьох країнах, зокрема у Великій Британії, ставилося питання про зміни у парадигмі підготовки кадрів для викладання у вищій школі, створення нових програм підготовки й акредитації науково-педагогічного складу, заснування закладів, які займаються проблемами персоналу для сектора вищої школи.

Так, у Великій Британії у 1993 році Асоціацією з освітнього та професійного розвитку професорсько-викладацького складу (SEDA) була введена перша схема акредитації для сектора вищої освіти. У квітні 1999 року було засновано новий унікальний державний орган — ILTHE, основними завданнями якого є підвищення статусу викладання у вищій школі; вдосконалення досвіду викладачів; підтримка інновацій у вищій освіті.

Високоякісне викладання та навчання є ключовою метою в секторі вищої освіти на державному й інституційному рівнях. «Біла книга» уряду «Майбутнє вищої освіти», опублікована у 2003 році, визначає мету, яка полягає у прийнятті нових національних стандартів викладання у вищій школі в якості основи акредитованої підготовки всього персоналу. У «Білій книзі» було запропоновано заснувати єдиний державний орган, академію якості викладання з метою розвитку та просування найкращої викладацької практики, а також виділено наступні пропозиції:

- фінансування вищих навчальних закладів з урахуванням рівня викладання;
- інформування студентів щодо особливості навчання у конкретних ВНЗ;
- підтримка реформ з удосконалення викладання у всіх типах вищих навчальних за-

кладів, включаючи додаткове фінансування для нагородження кращих викладачів;

- розробка нових професійних стандартів викладання у вищій школі, які б стали основою для акредитації професорсько-викладацького складу;

- посилення зовнішньої системи оцінювання діяльності викладачів, включаючи національну програму зовнішніх експертів;

- створення єдиного національного органу для розвитку, розповсюдження та підтримки кращої практики викладання у вищій школі;

- створення Центрів якості викладання для підтримки кращої практики викладання у вищій школі;

- створення Національної схеми (плану) стипендії для викладачів;

- визнання якості викладання як однієї з основних місій університету не лише за критеріями дослідницької, а й викладацької діяльності.

Я.М. Бельмаз, аналізуючи стан педагогічної освіти в Англії, зазначає, що у 2005 році була створена Академія вищої освіти, яка функціонує як єдиний орган з удосконалення навчання та викладання у вищій школі. Також у 2005 році було розроблено стратегічний план дій на 2005-2010 роки. Було визначено шість стратегічних цілей.

1. Бути авторитетним та незалежним органом впливу на сферу навчання та викладання у вищій школі, зокрема, стати організацією-радником, яка заслуговує на довіру; встановити партнерські стосунки з органами освіти.

2. Підтримувати освітні установи в їхніх планах удосконалення якості освіти студентів; розробити програми підтримки, які б базувалися на потребах Академії; інформувати освітні установи та давати їм поради щодо проблеми удосконалення якості навчання у вищій школі; підтримувати професійний розвиток та професійне визнання професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів; акредитувати університетські програми професійного розвитку професорсько-викладацького складу; підтримувати прагнення викладачів до професійного розвитку.

3. Підтримувати позитивний досвід навчання студентів, що передбачає організацію співпраці з сектором вищої освіти з метою надання високоякісної інформації, порад та під-

тримки щодо навчальних планів і програм, методів навчання, оцінювання студентів тощо; бути ключовим джерелом інформації щодо позитивного досвіду навчання студентів; підтримувати інтернаціоналізацію навчання студентів.

4. Проводити дослідження та оцінювання з метою вдосконалення якості навчання студентів; відігравати провідну роль у визначенні та оцінюванні досліджень, що пов'язані з навчанням і викладанням у вищій школі; синтезувати й аналізувати дослідження з проблеми навчання та викладання у вищій школі; забезпечувати якісний аналіз та рекомендації щодо навчання студентів.

5. Бути відповідальною, ефективною і чуйною до проблем освіти організацією; виявити ті освітні організації, які потребують підтримки Академії; забезпечувати відповідальне користування джерелами; отримати визнання як ефективного роботодавця; привести в дію професійну систему, яку розробляє Академія; розробляти і втілювати маркетингову та комунікативну стратегії.

Ефективний стратегічний план не може бути статичним, під впливом різних факторів він змінюється, вдосконалюється. Так сталося і зі стратегічним планом Академії вищої освіти – у 2008 році було розроблено новий стратегічний план на 2008-2013 роки. Основними факторами, які розкрили нові можливості, стали такі:

- зміна студентського контингенту: поява більшої кількості іноземних студентів, поєднання навчання з роботою;

- збільшення впливу міжнародних зв'язків, що знайшло своє відображення в змісті навчальних програм, доборі методів викладання; використання інформаційних технологій;

- підвищення міжнародної конкурентноспроможності;

- різноманітність навчальних закладів;

- нові, підвищені вимоги до професорсько-викладацького складу;

- юридичні зміни [2].

Таким чином, досліджуючи процеси становлення і розвитку педагогічної освіти в інших країнах, ми з'ясували, що її розвиток відбувався завдяки обміну інформацією, яка сприяла збагаченню власного досвіду. З огляду на це припускаємо, що вивчення досвіду

професійно-педагогічної підготовки педагогів у цих країнах матиме позитивний вплив на розвиток педагогічної освіти в Україні.

На основі аналізу педагогічної освіти майбутніх магістрантів в Англії та Німеччині, ми вважаємо за доцільне запровадження в Україні наступних нововведень: здійснення реформування за допомогою державної влади; створення організацій, які б впливали на покращення рівня педагогічної освіти майбутніх магістрантів; запровадження наукових програм, які б допомогли поєднати наукову і дослідницьку роботу.

Основні пропозиції країн Євросоюзу, які в червні 1999 року підписали спільну заяву в італійському місті Болонья, повинні бути зrealізовані в Україні. Подальшого дослідження потребують: розроблення методичних рекомендацій щодо ефективного запровадження дворівневого навчання; створення системи контролю якості педагогічної освіти майбутніх магістрантів; забезпечення державного замовлення підготовки майбутніх фахівців з метою сприяння працевлаштуванню випускників вищих навчальних закладів.

Література

1. Абашкіна Н.В. Розвиток професійної освіти в Німеччині (кінець XIX – XX ст.) : автор. дис. на здобуття наук. ступеня кан. педаг. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Абашкіна Неллі Володимирівна ; Ін-т пед. і псих. проф. освіти акад. педагогіч. наук України .— К. : [б.в.], 1999. –46 с.
2. Бельмаз Я. М. Професійна підготовка викладачів вищої школи у Великій Британії та США : моногр. / Ярослава Миколаївна Бельмаз; Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов. – Горлівка : Вид-во ГДППМ, 2010. – 304 с.
3. Махinya Н. В. Система професійної підготовки вчителя у Німеччині / Н. В. Махinya // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Черкаси: ЧНУ, 2005. – Вип. 75. – С. 117–120.
4. Махinya Н. В. Модерація в системі підвищення кваліфікації учителів Німеччини / Н. В. Махinya // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Черкаси: ЧНУ, 2006. – Вип. 88. – С. 154–159.
5. Махinya Н. В. Система підготовки педагогічних кадрів у Німеччині / Н. В. Махinya // Педагогічний процес: теорія і практика. зб. наук. праць. – Київ, Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2007. – Вип. 3. – С. 109–120.
6. Махinya Н. В. Реформування системи педагогічної освіти Німеччини (друга половина XX – початок XXI ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. педаг. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Махinya Наталія Володимирівна; Киров. дер. педагог. у-т ім. Володимира Винниченка . – Кировоград, 2008. – 20 с.
7. Махinya Н.В. Педагогічна освіта у Німеччині: історія та сучасність: Методичний посібник. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 64 с.
8. Педагогічні видання [Електронний ресурс] / е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку» / Архів номерів / Випуск №3 [2009] / Н. В. Махinya. Педагогічна освіта в Німеччині: стереотипи та труднощі – Режим доступу до журн.: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_ediitions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n3_2009_st_5/

Стаття надійшла до редакції 15.01.12